

LBRIS

We know
books

RADU CIOBANU

**Motivarea hotărârilor
judecătorești, garanție a
dreptului la un proces echitabil**

1 Editura
Stamangiu
2025

CUPRINS

ABREVIERI	XI
SUMAR	XV
INTRODUCERE	XIX
CAPITOLUL I. DREPTUL LA UN PROCES ECHITABIL	1
§1. Dreptul la un proces echitabil în dreptul internațional	2
1.1. Aspecte introductive	2
1.2. Declarația Universală a Drepturilor Omului	3
1.3. Pactul Internațional asupra Drepturilor Civile și Politice	4
1.4. Convenția Europeană a Drepturilor Omului	5
1.5. Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene	7
1.6. Locul instrumentelor de drept internațional în sistemul de drept intern al României	9
§2. Garanțiile prevăzute de art. 6 parag. (1) din Conv.E.D.O.	13
2.1. Aspecte introductive	13
2.2. Sfera de aplicare a dreptului la un proces echitabil conform Convenției Europene a Drepturilor Omului	18
2.3. Garanțiile dreptului la un proces echitabil	28
2.3.1. Garanții exprese ale procesului echitabil	29
2.3.2. Garanțiile implicite ale procesului echitabil	46
§3. Caracterul de instrument viu al Convenției Europene a Drepturilor Omului în materia procesului echitabil	58
3.1. Limitele interpretării evolutive a Convenției Europene a Drepturilor Omului	61

3.2. Importanța interpretării actuale a Convenției Europene a Drepturilor Omului	62
3.3. Evoluția dreptului la un proces echitabil	63
§4. Reglementarea națională a dreptului la un proces echitabil	66
§5. Concluzii ale prezentului capitol	70
CAPITOLUL AL II-LEA. ASPECTE GENERALE PRIVIND MOTIVAREA HOTĂRĂRIILOR JUDECĂTOREȘTI	73
§1. Aspecte introductive	73
§2. Motivarea hotărârilor judecătorești: definiție, noțiune și scop	76
§3. Izvoarele obligației privind motivarea hotărârilor judecătorești	78
3.1. Izvoarele internaționale	78
3.2. Izvoarele naționale	80
§4. Necesitatea motivării hotărârilor judecătorești	82
4.1. Argumente în sprijinul motivării hotărârilor judecătorești	82
4.2. Argumente în sprijinul nemotivării hotărârilor judecătorești	87
§5. Raționamentul juridic ca fundament al motivării hotărârilor judecătorești	89
5.1. Raționamentul juridic deductiv	91
5.2. Prezumțiile legale și prezumțiile judiciare	92
5.3. Raționamentul juridic prin analogie	94
5.4. Etapele raționamentului juridic	96
5.5. Raționamentul juridic în dreptul comparat	98

§6. Opiniile separate sau concurente ca garanție a calității motivării hotărârilor judecătorești _____	100
6.1. Scopul opiniilor separate din cadrul hotărârilor judecătorești _____	102
6.2. Argumente care susțin reglementarea opiniilor separate ca garanție a motivării hotărârilor judecătorești _____	103
6.3. Argumente împotriva opiniilor separate _____	105
6.4. Opiniile separate în dreptul național _____	107
6.5. Opiniile separate în unele state europene _____	112
§7. Precedentul judiciar în dreptul comparat și importanța sa asupra motivării hotărârilor judecătorești _____	119
§8. Răspunderea disciplinară a judecătorilor ca garanție a motivării hotărârilor judecătorești _____	120
§9. Concluzii ale prezentului capitol _____	126

**CAPITOLUL AL III-LEA. MOTIVAREA HOTĂRÂRILOR
JUDECĂTOREȘTI, GARANȚIE A DREPTULUI LA UN PROCES
ECHITABIL _____**

129

§1. Motivarea hotărârilor judecătorești ca obligație pozitivă a statelor în aplicarea Convenției Europene a Drepturilor Omului _____	131
1.1. Considerații generale privind obligațiile pozitive _____	131
1.2. Obligațiile pozitive ale statelor pentru garantarea dreptului la un proces echitabil _____	137
§2. Standarde rezultate din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului sub aspectul motivării hotărârilor judecătorești _____	139
2.1. Sfera de aplicare a obligației privind motivarea hotărârilor judecătorești _____	140

2.2. Limitele în care Convenția Europeană a Drepturilor Omului poate analiza hotărârile instanțelor naționale _____	141
2.3. Întinderea obligației privind motivarea hotărârilor judecătorești _____	142
2.4. Hotărârile instanțelor de control judiciar _____	147
2.5. Motivarea hotărârilor de către un judecător care nu a făcut parte din completul de judecată _____	149
2.6. Revirimentele de jurisprudență și practica neunitară a instanțelor naționale _____	152
2.7. Motivarea hotărârilor care nu soluționează fondul cauzei _____	156
2.8. Aspecte specifice materiei penale _____	158
§3. Impactul jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului privind motivarea hotărârilor judecătorești în dreptul european _____	166
§4. Concluzii ale prezentului capitol _____	172

CAPITOLUL AL IV-LEA. ASIMILAREA ÎN DREPTUL NAȚIONAL A STANDARDULUI CONVENȚIEI EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI PRIVIND MOTIVAREA HOTĂRĂRIILOR JUDECĂTOREȘTI _____ 175

§1. Cauze care afectează asimilarea standardului privind motivarea hotărârilor judecătorești _____	177
1.1. Volumul de activitate cu care se confruntă instanțele naționale _____	178
1.2. Schemele subdimensionate ale instanțelor și posturile vacante _____	181
1.3. Insuficiența personalului auxiliar de specialitate _____	182
1.4. Lipsa infrastructurii materiale și IT _____	183
1.5. Cauzele subiective care afectează asimilarea standardului convențional sub aspectul motivării hotărârilor judecătorești _____	184

§2. Asimilarea standardului convențional sub aspectul motivării hotărârilor judecătorești _____	186
2.1. Marja de apreciere a statelor privind obligația de motivare a hotărârilor judecătorești _____	189
2.2. Asimilarea legislativă a standardului convențional sub aspectul motivării hotărârilor judecătorești _____	194
2.2.1. Modificările aduse prin Codul de procedură civilă în vigoare _____	194
2.2.2. Compatibilitatea modificărilor legislative recente cu dreptul la un proces echitabil _____	197
2.3. Asimilarea standardului convențional sub aspectul motivării hotărârilor judecătorești de către jurisprudența națională _____	205
§3. Factori care influențează indirect motivarea hotărârilor judecătorești _____	220
3.1. Principiul rolului activ al judecătorului _____	222
3.2. Calitatea acțiunilor adresate spre soluționare instanțelor de judecată _____	223
§4. Consecințele lipsei motivării hotărârilor judecătorești _____	226
4.1. Calea de atac împotriva hotărârii _____	226
4.2. Calea de atac împotriva considerentelor _____	227
4.3. Efectele în dreptul intern ale constatării de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului a încălcării obligației privind motivarea hotărârii judecătorești _____	228
§5. Concluzii ale prezentului capitol _____	232

CAPITOLUL AL V-LEA. CONCLUZII ȘI PROPUNERI

DE LEGE FERENDA _____	239
§1. Ce reprezintă echitatea din perspectiva obligației de motivare a hotărârilor judecătorești _____	241
§2. Situația României în domeniul asimilării standardului privind motivarea hotărârilor judecătorești _____	244

§3. Propuneri practice și <i>de lege ferenda</i>	248
3.1. Propuneri pentru legiuitor	248
3.2. Propuneri pentru sistemul judiciar	253
3.3. Propuneri pentru ceilalți participanți la actul de justiție	256
3.4. Propuneri de bune practici în domeniul motivării hotărârilor judecătorești	257
BIBLIOGRAFIE	263

Dreptul la un proces echitabil

Dreptul la un proces echitabil este cel mai complex drept reglementat de Convenția Europeană a Drepturilor Omului, iar pentru realizarea sa beneficiază de mai multe garanții.

În cuprinsul acestui capitol, ne propunem să realizăm o prezentare concisă, dar cât mai cuprinzătoare, a dreptului la un proces echitabil în ansamblul său. Vom insista asupra garanțiilor ce rezultă din art. 6 al Convenției Europene a Drepturilor Omului și ne vom opri asupra fiecărei garanții care susține dreptul la un proces echitabil, încercând să oferim esența fiecăreia, îmbinând, în principal, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului cu unele aspecte doctrinare și de drept național.

Ipoteza de la care plecăm, în cuprinsul acestui capitol, este aceea că garanțiile de care beneficiază dreptul la un proces echitabil sunt garanții interdependente. Există situații în care încălcările minore aduse uneia dintre aceste garanții nu conduc, în mod automat, la încălcarea dreptului la un proces echitabil, însă, dacă într-o cauză există mai multe astfel de încălcări minore, analizându-le în ansamblu, instanța de la Strasbourg poate reține încălcarea dreptului la un proces echitabil.

Spre exemplu, în cauza *Carmel Saliba c. Maltei*^[1], Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut că diferitele deficiențe ale procedurii desfășurate în fața instanței naționale ar putea să nu fie suficiente, în mod individual, pentru a constata că reclamantul a avut un proces inechitabil. Examinându-le însă în ansamblul lor și reținând, în special, nemotivarea probelor contradictorii și respingerea cu puțină sau nicio motivație a cererilor reclamantului de excludere a unei declarații și de a propune un martor în apărare, Curtea a reținut încălcarea dreptului la un proces echitabil.

În același timp, dorim să verificăm dacă dreptul la o hotărâre motivată este influențat sau influențează, la rândul său, alte garanții din cadrul art. 6 al Convenției, garanții precum dreptul la soluționarea

---

[1] C.E.D.O., cauza *Carmel Saliba c. Maltei*, Hotărârea din 29 noiembrie 2016.

cauzelor într-un termen rezonabil sau dreptul la o procedură contradictorie.

Apreciem necesară cercetarea în ansamblu a art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, deoarece simpla examinare a dreptului la o hotărâre motivată, în afara contextului în care acest drept a apărut și în lipsa prezentării celorlalte garanții care compun dreptul la un proces echitabil, poate oferi cititorului acestei lucrări o imagine scoasă din context și poate chiar denaturată a acestei garanții. De asemenea, o astfel de prezentare unilaterală poate naște confuzie, în lipsa informațiilor adiacente.

§1. Dreptul la un proces echitabil în dreptul internațional

1.1. Aspecte introductive

Instrumentele internaționale prezentate în cuprinsul acestui capitol nu sunt singurele care reglementează dreptul la un proces echitabil^[1], însă apreciem că acestea sunt cele mai relevante pentru tema dezbătută, fiind ratificate de către România. Ele vor fi prezentate succint, urmând să ne oprim în mod particular asupra Convenției Europene a Drepturilor Omului din două motive. Primul dintre acestea se referă la forța juridică a Convenției, în timp ce al doilea motiv are în vedere recunoașterea jurisprudențială de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului a garanției privind motivarea hotărârilor judecătorești, drept garanție implicită a procesului echitabil.

În timp ce Declarația Universală a Drepturilor Omului are caracter declarativ, Convenția Europeană a Drepturilor Omului are caracter normativ, constrângător pentru statele contractante^[2]. În același timp, Convenția beneficiază de un mecanism jurisdicțional eficient de asigurare a angajamentului statelor pentru respectarea dispozițiilor sale. În

---

^[1] În acest sens, dorim să mai amintim art. 7 din Carta Africană a Drepturilor Omului și Popoarelor, precum și art. 8 din Convenția Americană a Drepturilor Omului.

^[2] C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 5.

schimb, Pactul Internațional privind Drepturile Civile și Politice permite persoanelor, printr-un protocol facultativ^[1], să depună plângeri cu privire la încălcarea drepturilor recunoscute de acesta.

În privința recunoașterii unei optici jurisprudențiale a garanției privind motivarea hotărârilor judecătorești drept garanție implicită a procesului echitabil, aceasta a fost realizată de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului pentru prima dată în anul 1987^[2], în cursul atribuțiilor sale de interpretare a Convenției. Dat fiind faptul că motivarea hotărârilor judecătorești ca garanție a procesului echitabil este obiectul principal al prezentei lucrări, apreciem că este firesc să analizăm modul în care această garanție a fost recunoscută, dar și contextul său, determinat de celelalte garanții ale procesului echitabil.

1.2. Declarația Universală a Drepturilor Omului

Declarația Universală a Drepturilor Omului este un document de referință în istoria drepturilor omului. Concepută de reprezentanți cu diferite studii juridice și culturale din toate regiunile lumii, Declarația a fost proclamată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, la Paris, în data de 10 decembrie 1948, prin Rezoluția 217 A a Adunării Generale, ca reprezentând un standard comun al realizărilor pentru toate popoarele și națiunile. Aceasta stabilește, pentru prima dată, că drepturile fundamentale ale omului trebuie protejate universal.

Dreptul la un proces echitabil este reglementat în art. 7-11 din Declarația Universală a Drepturilor Omului. Cele mai importante elemente ale procesului echitabil le regăsim în art. 7, care stabilește că „Toți oamenii sunt egali în fața legii și au, fără nicio deosebire, dreptul la o egală protecție a legii (...)”.

Articolul 10 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, care a fost o sursă de inspirație pentru convențiile internaționale ulterioare privind drepturile omului, stabilește că „Orice persoană are dreptul în

---

^[1] Protocol adoptat și deschis spre semnare de Adunarea generală a Națiunilor Unite prin Rezoluția 2200A (XXI) din 16 decembrie 1966, intrat în vigoare la 23 martie 1976, conform dispozițiilor art. 9. România a ratificat Protocolul la 28 iunie 1993 prin Legea nr. 39/1993 (M. Of. nr. 143 din 30 iunie 1993).

^[2] C.E.D.O., cauza *H. c. Belgiei*, Hotărârea din 30 noiembrie 1987, parag. 53.

deplină egalitate de a fi audiată în mod echitabil și public de către un tribunal independent și imparțial, care va hotărî, fie asupra drepturilor și obligațiilor sale, fie asupra temeiniciei oricărei acuzări în materie penală îndreptată împotriva sa”. Acest articol este dedicat garanțiilor specifice în materie penală, unde regăsim principiile legalității incriminării și a pedepsei, precum și prezumția de nevinovăție.

Drepturile recunoscute prin Declarație nu sunt absolute, exercițiul acestora putând fi limitat de către state cu scopul de a asigura recunoașterea și respectarea drepturilor și libertăților celorlalți și „(...) ca să fie satisfăcute justele cerințe ale moralei, ordinii publice și bunăstării generale într-o societate democratică”^[1].

Chiar dacă nu are forța obligatorie a unui tratat internațional^[2], fiind adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite ca rezoluție, Declarația Universală a Drepturilor Omului reprezintă un ideal și un reper în domeniul justiției, care, după cum vom vedea, a fost preluat de alte tratate internaționale, de această dată având caracter obligatoriu în dreptul intern al statelor semnatare.

România a semnat Declarația Universală a Drepturilor Omului la data de 14 decembrie 1955, când, prin Rezoluția nr. 955 (X) a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, a fost admisă în rândurile statelor membre.

1.3. Pactul Internațional asupra Drepturilor Civile și Politice

Pactul Internațional asupra Drepturilor Civile și Politice^[3], tratat internațional ratificat până în decembrie 2018 de către 172 de țări, reprezintă un instrument internațional care impune țărilor care l-au ratificat să respecte și să protejeze drepturile fundamentale ale omului.

---

[1] A se vedea, în acest sens, art. 29 alin. (2) din Declarația Universală a Drepturilor Omului.

[2] Spre exemplu, Curtea Supremă a Statelor Unite a stabilit, în cauza *Sosa c. Alvarez-Machain*, din anul 2004, că, Declarația „nu implică obligații ca o chestiune de drept internațional”.

[3] România a ratificat Pactul Internațional asupra Drepturilor Civile și Politice prin Decretul nr. 212/1974 (B. Of. nr. 146 din 20 noiembrie 1974).

Dreptul la un proces echitabil își găsește o reglementare extinsă în art. 14 și 15 din Pact, fiind una dintre cele mai detaliate prevederi internaționale în acest domeniu. Potrivit art. 14 alin. (1), „Toți oamenii sunt egali în fața tribunalelor și curților de justiție. Orice persoană are dreptul ca litigiul în care se află să fie examinat în mod echitabil și public de către un tribunal competent, independent și imparțial, stabilit prin lege, care să decidă fie asupra temeiniciei oricărei învinuiri penale îndreptate împotriva ei, fie asupra contestațiilor privind drepturile și obligațiile sale cu caracter civil. Ședința de judecată poate fi declarată secretă în totalitate sau pentru o parte a desfășurării ei, fie în interesul bunelor moravuri, al ordinii publice sau al securității naționale într-o societate democratică, fie, dacă interesele vieții particulare ale părților în cauză o cer, fie în măsura în care tribunalul ar socoti acest lucru ca absolut necesar, când datorită circumstanțelor speciale ale cauzei, publicitatea ar dăuna intereselor justiției; cu toate acestea, pronunțarea oricărei hotărâri în materie penală sau civilă va fi publică, afară de cazurile când interesul minorilor cere să se procedeze altfel sau când procesul se referă la diferende matrimoniale ori la tutela copiilor”.

În cuprinsul alin. (2) al art. 14 din Pact este reglementată prezumția de nevinovăție, iar alin. (3) din același articol enunță expres drepturile de care beneficiază orice persoană acuzată de comiterea unei infracțiuni. Pe lângă aceste drepturi, în cuprinsul Pactului sunt reglementate mai multe principii de drept penal și procesual penal, respectiv dublul grad de jurisdicție, *ne bis in idem*, legalității incriminării și al pedepsei.

1.4. Convenția Europeană a Drepturilor Omului

Convenția Europeană a Drepturilor Omului este un instrument regional de protecție a drepturilor omului. Datorită înființării Curții Europene a Drepturilor Omului, instituție menită să vegheze la respectarea drepturilor omului de către statele semnatare, dar mai ales a posibilității persoanelor fizice, care apreciază că le-au fost încălcate drepturile garantate de Convenție, de a se adresa direct Curții, aceasta a devenit una dintre cele mai eficiente garanții ale drepturilor omului.

În perioada 1959-2018, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a soluționat 889.051 de cauze, cu mențiunea că, până în anul 1998,